

DE SPIGELIA ANTHELMIA LINN.

VAN DE ORDE LOGANIACEÆ. ¹

DOOR

BISSCHOP GREVELINK.

In de onlangs uitgekomen *Pharmacographia* van FLUCKIGER en HANBURY geven die scheikundigen het belangrijk resultaat van hun wetenschappelijk onderzoek der voornaamste drogerijen, welke in Engeland en Engelsch-Indië worden aangetroffen. Dat onderzoek omvat haar botanischen oorsprong, geschiedenis, beschrijving, anatomische structuur, scheikundig samenstel, gebruik, vervalsching, surrogaten enz., alles voorgedragen in een vorm en stijl, welke de lezing er van even aangenaam als nuttig maakt en het werk een plaats verzekert in de boekerij niet alleen van den geleerde, maar ook van elken leek in de wetenschap, die in het onderwerp belang stelt.

Van hunne bevinding dat de areeknoot geen *catechine* bevat, mocht ik reeds in een vorig artikel gewag maken ², en zoo ik mij thans veroorloof met een woord te reppen van hun onderzoek betreffende de *radix Spigeliæ Marilandicæ*, zoo is het alleen om de opmerking te maken, dat de eigenschappen van drogerijen soms zeer kunnen verschillen

¹ GRISEBACH brengt dit kruid in zijn *Flora of the West Indian Islands*, tot de *Rubiaceæ*.

² Zie *Album der Natuur* 1876. Eerste aflevering.

van die, welke dezelfde voorwerpen bezitten in den groenen of verschen staat, en dat planten, in een ander werelddeel groeiende, in Europa van weinig beteekenis kunnen worden geacht, nadat zij de eigenschappen, die ze in haar vaderland doen hoogschatten, door het drogingsproces hebben verloren.

Zulk een voorwerp is, het zij met behoorlijke bescheidenheid gezegd, de zooeven genoemde wortel, welke wegens den roem, dien hij als wormdrijvend middel in Noord-Amerika had verkregen, in de 18de eeuw werd opgenomen in de pharmacopoeë ook aan deze zijde van den oceaan, niet omdat — zooals ik mij vermeet te denken — “deszelfs werkelijke waarde als zoodanig overdreven is voorgesteld”, maar wel omdat de saprijke wortelstok (*rhizoma*) van dat gewas — het eenigste deel, dat, als van eenige consistentie, daartoe geschikt, naar Europa werd gezonden — zijn “werkelijke waarde” door het drogen achterliet in Amerika, waar het versehe kruid nog steeds veel in gebruik is (*Pharmacographia*, p. 389). LINDLEY zegt van de *Spigelia*’s: “Their efficacy is much impaired by keeping.” (*Vegetable Kingdom*, 3de Ed. p. 604).

Deze opmerking acht ik noodig, dewijl het mij te doen is een woord te zeggen ten gunste van een andere *Spigelia* van dezelfde structuur als de vorige, wier geneeskundige waarde, door het ongunstig oordeel over deze geveld, eveneens mag worden benadeeld, ofschoon alleen door een min juist begrip van de wijze waarop het dient te worden aangewend, terwijl het mij echter in het belang der menschheid van groot belang voorkomt, haar in onze overzeesche bezittingen naar waarde bekend en verkrijgbaar te maken.

Ik bedoel de *Spigelia anthelmia*, aan het hoofd van dit schrijven genoemd, een kruidachtig gewas van Zuid-Amerika, hetwelk even als zijn vroeger vermelde medesoort, overal waar het inheemsch bekend is, geroemd wordt als een der meest werkzame en vermogende verdrijvers van ingewandswormen, met name *Ascaris lumbricoides*. — Van geen geneesmiddel wellicht is meer tot lof geschreven dan van dit. “Over dit kruid,” zegt HOUTTUJN, “dat bijna overal in Zuid-Amerika groeit, is een geheel vertoog in het licht gegeven en onder voorzitting van den Heer LINNAEUS te Upsal verdedigd, enz.” — “Both root and leaves of *Spigelia anthelmia* are active anthelmintics,” getuigt LINDLEY, en Dr. DESCOURTILZ — bekend als schrijver van de *Flore Médicale des Antilles* — die gelijk altijd ook hier veel gevaar ziet in de onoordeel-

kundige aanwendig van het middel, verklaart evenwel dat: "Outre les vertus fébrifuges, peut-être trop hasardée par (Patrick) Brown, on accorde généralement en Amérique à la *Spigelia* la supériorité sur tous les autres vermifuges." (Tom. I. p. 261.)

Laat het een leek in geneeskunde vergund zijn, zijn eigen bevinding van de werking van dit kruid hier bij te voegen.¹

In 1846 vond ik het op Curacao vrij veelvuldig in een woeste streek van de plantage Klein St. Joris, aan den kant van Santa Barbara. De negers van het eiland, wier kennis van de geneesmiddelen, die het plantenrijk daar oplevert, verre van onbeduidend en meer beredeneerd is dan die der Javanen van hunne Djamoë, kenden er het gebruik niet van, hoewel het bij hen bekend is onder den naam van *Lingu di vaca* (ossetong). De kinderen van dat ras zijn er ten allen tijde ongemeen vrij van ziekten of kwalen, doch worden gekweld door ingewandswormen, en het verwonderde mij, nadat ik veel van hunne ervaring in het behandelen van gewone ziekten gehoord en gezien had, door hen te worden aangezocht ter verschaffing van eenig middel, om hun kroost te verlossen van de bedoelde ongenoodigde gasten, die hardnekkig weigerden te wijken voor het wormpoeder der apotheek, en eveneens weerstand boden aan hunne *Herba Sagrada* (*Chenopodium ambrosioides* L.), de onrijpe *papaya* vrucht (*Carica papaya*) en dergelijke meer.

Toen ik derhalve de *Spigelia* gevonden had, deelde ik hun mede wat er van dit kruid bekend was, waaruit met tamelijke zekerheid was

¹ Zeelieden zijn soms voor geneeskundige hulp aan hun eigen resources overgelaten en — "necessity is the mother of invention"! Aan boord van Z^r M^s brik Echo brak te Antigua, in 1835, de gele koorts uit. Twee dagen later English Harbour verlatende, had zij reeds een 15tal zieken en 2 dooden. In korten tijd was het schip een drijvend hospitaal, geteisterd door afwisselend stormweer en doodstilte met stortregens, terwijl dagelijks, en zelfs des nachts, de lijken, wegens de snelle ontbinding, werden over boord gezet. Den vijfden dag waren de medicijnen op en de doctor zelf, met de meeste officieren en de grootste helft van de bemanning, ziek in kooi. Toevallig bevond zich een kist *Oleum Ricini* aan boord. Als een der twee overgeblevenen van het État-Major, maakte ik geen zwaarigheid dit middel te doen toedienen, en het is een nog lang daarná welbekend feit, dat er tot op onze aankomst te Suriname geen sterfgeval op het schip meer heeft plaats gehad. — De heilzame werking van deze olie in de vreeselijke *vomito prieto* is trouwens allerwege aan de Oostkust van tropisch Amerika, waar zij haren zetel heeft gevestigd, bekend, en heeft er aan de Ricinusplant den naam doen geven van *Palma Christi*. — Eenige bijzonderheden betreffende bovenvermelde gebeurtenis heb ik medegedeeld in PURDY's *Columbian Navigator*. 2° Ed. 1839.

af te leiden dat, als zij twee handen vol er van verzamelden en die in een hoeveelheid van twee flesschen water lieten koken totdat het vocht de helft verminderd was, een lepel van het afkooksel, met een weinig limoensap en suiker smakelijk gemaakt, aan sterke en overigens gezonde kinderen van zes- of achtjarigen leeftijd toegediend, geen kwaad zou doen en zelfs zeer waarschijnlijk een goede uitwerking zou hebben, — echter, dat ik het niet aanbeval, en zoo zij er de proef van wilden nemen, zulks geheel voor hun eigen verantwoording zou zijn.

Zij bezigden het, en de uitwerking, zelfs zonder laxans, wekte hun verbazing en blijdschap, zoo door de hoeveelheid der geloosde levende wormen, als door den ongestoorden welstand van hen die het hadden ingenomen. Het middel had gewerkt in den slaap. — Mijne poging om dit resultaat in de Curaçaosche Courant bekend te maken, ten einde de aandacht der kolonisten op dit kruid te vestigen, stuitte af op een bezwaar van den uitgever tegen een daarin voorkomende zinsnede. Daar ik kort daarop het eiland heb verlaten, weet ik niet of het verder bekend is geworden.

Op de lijst van inheemsche planten met haar gebruik, opgemaakt door een officier van gezondheid en gevoegd achter de beschrijving van Curaçao, door D^s. SIMONS, wordt van de *Spigelia* geenerlei gebruik opgegeven. Hieruit kan worden opgemaakt, dat de apotheken op dat eiland, waar het beste wormkruid van de wereld in het wild groeit, nog altijd uit het buitenland van wormpoeder worden voorzien, 't geen, als bevorderlijk voor het welzijn van de faculteit, van handel en scheepvaart, door niemand kan worden afgekeurd.

Intusschen blijft het zeer te wenschen, dat dit heilzaam gewas op eene of andere wijze uit 's Lands plantentuin te Buitenzorg, waarheen het reeds sedert een aantal jaren is overgebracht, over Java moge worden verspreid en aan de bevolking, althans aan de inlandsche Doeko's, bekend gemaakt, daar er veel reden is om te verwachten, dat er meer baat bij zal gevonden worden dan bij een der worm-middelen door HASSKARL vermeld in zijne "Aanteekeningen over het nut door de bewoners van Java aan eenige planten van dat eiland toegeschreven".
